

→ Oplæg:
Spillet om borgerinddragelse

→ Workshop:
Gør spillepladen tydelig

3 hovedbudskaber

1. **Borgerinddragelse er ikke alt:** modstand er komplekst og kan ikke løses med ét greb
2. **Historien viser at borgerinddragelse ikke er én fast ting:** borgerinddragelse er et mangfoldigt begreb under konstant forandring
3. **Spillereglerne er utydelig:** den nuværende dominerende form for borgerinddragelse skaber en utydelig "spilleplade"
→ så én af opgaverne er at "**gøre spillepladen tydelig**"

MAKING SCHOOLS:
PRIMARY EDUCATION, GOVERNANCE AND THE STATE IN SOMALILAND

HET MAKEN VAN SCHOLEN:
BASISONDERWIJS, BESTUUR EN DE STAAT IN SOMALILAND

PROEFSCHRIFT VOORGELEGD TOT HET BEHALEN VAN DE GRAAD VAN
DOCTOR IN ONTWIKKELINGSSTUDIES AAN DE UNIVERSITEIT ANTWERPEN

SUBMITTED IN FULFILMENT OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
DOCTOR IN DEVELOPMENT STUDIES AT THE UNIVERSITY OF ANTWERP

TOBIAS GANDRUP

ORIGINAL ARTICLE | [Open Access](#) | [CC](#) [BY](#) [NC](#) [ND](#)

Can Social Capital Be Exchanged for Rural Development? Potentials and Limits Explored Through the Case of Citizen- Initiated Rural Grocery Stores in Denmark

Tobias Gandrup [✉](#)

First published: 20 March 2025 | <https://doi.org/10.1111/soru.70000> | Citations: 1

Funding: The research was funded by the Danish Agency for Planning and Rural Development.

SECTIONS

[PDF](#) [TOOLS](#) [SHARE](#)

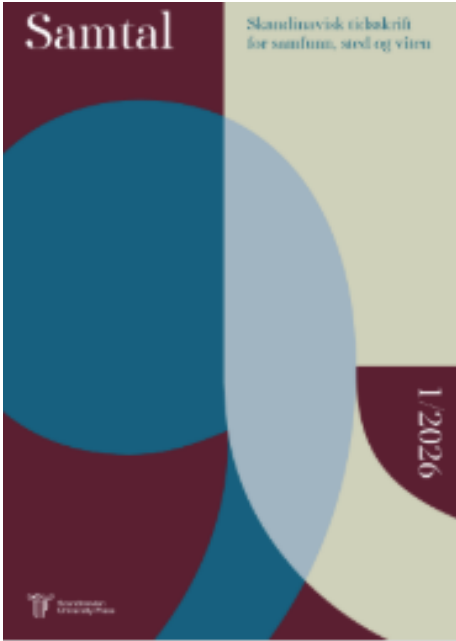
ABSTRACT

Seen through the case of citizen-initiated grocery stores in Denmark, this article investigates the potential and limits of the neo-endogenous approach to rural development. Due to the current trend of centralising retailing and the resulting closure of more and more stores in rural parts of Denmark, there is an increasing interest among citizens to jointly initiate or maintain grocery stores. Building on the notions of bonding, building and bridging social capital, the article investigates how these initiatives successfully mobilise internal and external resources. The paper, however, also points to certain constraints beyond local control that limit the space for community action. This is mainly related to barriers in establishing ties to municipal actors and the banking sector. The paper confirms much of the existing research on neo-endogenous development

Energi til landdistrikterne?
Historisk og aktuel analyse af former for
lokaltilknytning af vedvarende energi i
Danmark

Tobias Gandrup
2025

#sdu.dk

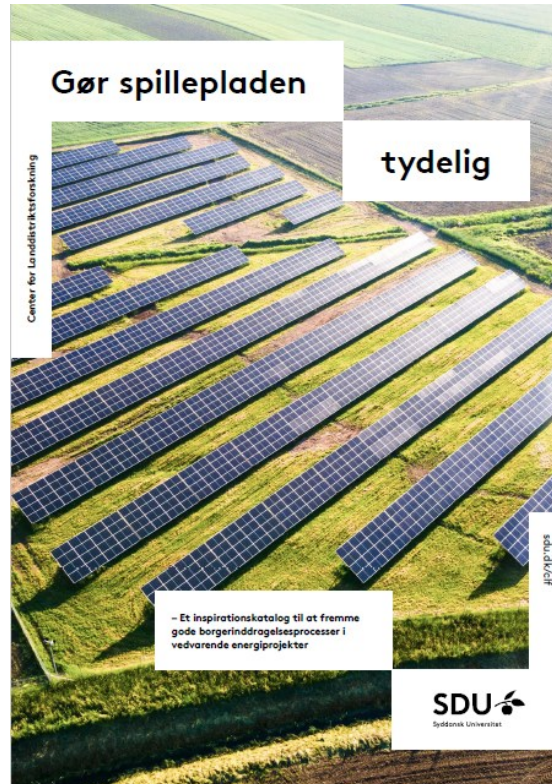

About CLF

The Centre for Rural Research is a university center at the University of Southern Denmark in Esbjerg. The center has a recognized and strong profile within rural research nationally and internationally. We collaborate widely with other strong professional environments and actors in rural areas to shed light on complex issues that can provide decision-makers with knowledge of what the good life in the countryside is and what factors are important for it to be created and maintained. Our research is application-oriented and must be able to be used in practice for the benefit of people living and working in rural areas.

[→ READ MORE ABOUT CLF](#)

Borgerinddragelse i VE projekter

- Kvalitative undersøgelser af borgerinddragelsesprocesser
- Haderslev Kommune ved Solpark Skrydstrup
- Fokus på subtile magtdynamikker og utydeligheder
- Inspirationskatalog: et værktøj til at gøre formål, repræsentation, interesser og roller tydelige

→ Oplæg:
Spillet om borgerinddragelse

→ Workshop:
Gør spillepladen tydelig

Borgerinddragelse under forandring

- 1970erne: oliekrisen og det lokale ejerskab
- Krig i Mellemøsten – global oliekrise – energiforsyningskrise
- Politik på tværs af Europa: atom/kernekræft – også i DK
- Dansk venstrefløj, aktivister, NGO'er siger fra: der er "alternativer" (vedvarende energi)
- Eksperimenterende „alternative” projekter støttes politisk
 - Låne muligheder
 - Feed-in tariffer
 - Finansiell støtte til lokale projekter
- Decentrale projekter skabt i samarbejde mellem smede, lokale forretningsfolk, aktivister, landmænd
- Inddragelse som lokal inddragelse af praksisaktører

Energi til landdistrikterne?

Historisk og aktuel analyse af former for lokaltilknytning af vedvarende energi i Danmark

Tobias Gandrup

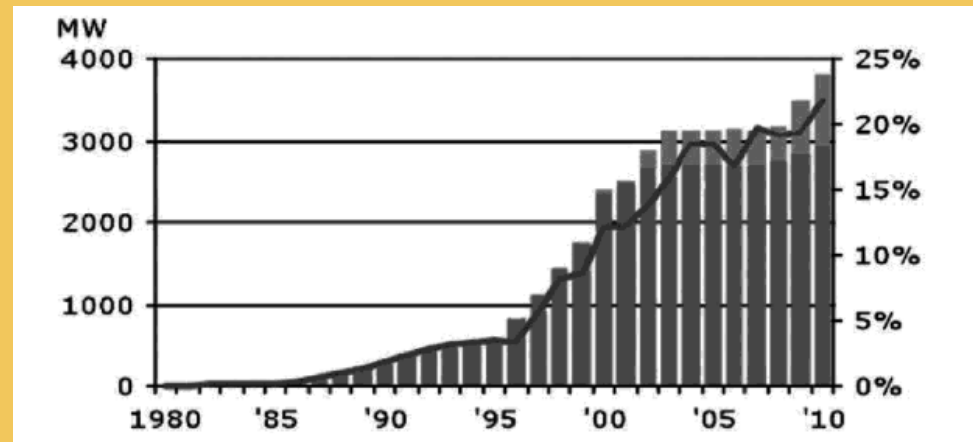
1980'erne: en industri blomstrer

- (Natur)gas i Danmark - VE ses stadig som et „alternativ”
- Spirende ekspertmiljø fra eksperimenterende projekter – specielt vindteknologi
- Videnscentre og industrier vokser frem fra landdistrikterne
- Et globalt marked for vind – især USA
- Inddragelse som erhvervsudvikling i lokalområderne

1990'erne: et årti med liberalisering

- „Lempelse” af regler om støtte til lokalt organiserede projekter
- Formålet var at tiltrække investorer, der kunne accelerere den grønne omstilling
- Effektivisering, centralisering, stordriftsfordele
- Forstås i lyset af den stigende miljøbekymringer: fra forsyningskrise til global miljøkrise
 - Brundtland Report, Rio konferencen and Kyoto protokol
 - Medlemslande tilsluttede sig aftaler om at reducerer udledning af Co2

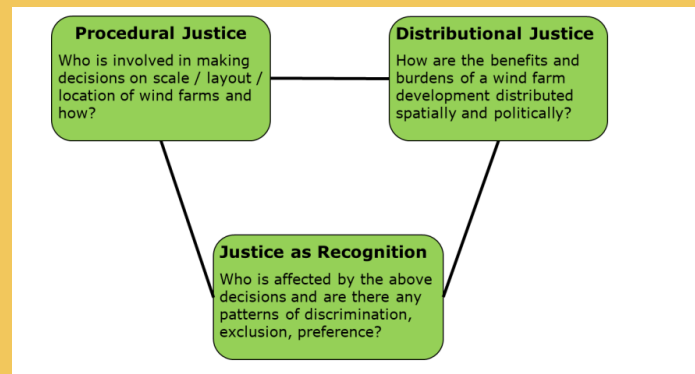
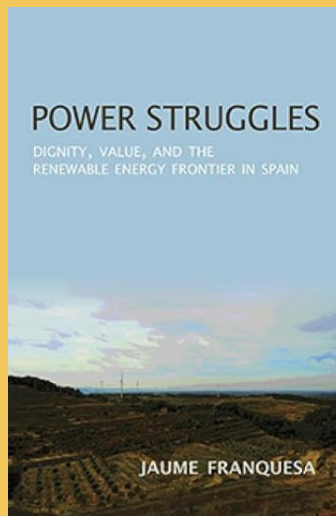
- De første tegn på borgermodstand og lokale konflikter opstår– i sin tid reduceret til „NIMBY”

2000'erne: „big business” og stigende modstand

- Paradigme skifte: fra græsrodsorganiseret til „big business” (Kirkegaard et al. 2023)
- Ikke blot indenfor vind, også biogas f.eks.: import af energiafgrøder”; eksterne investorer: større og mere effektivt
- Vedvarende energi bliver et investeringsobjekt:
 - Statsstøtten fjernes, lånemuligheder ændres
 - Skal ske via „markedet” – tiltrække investorer med økonomi og know-how

2000'erne: „big business” og stigende modstand

- Fra inddragelse til afkobling
- Projekter og faciliteter kan etableres og fungere uden relation til det omkringliggende samfund
- Stigende modstand
- Udvinning af ressourcer fra lokalområder, distribueret til urbane- og økonomiske centre hvor det forbruges uden der sker en cirkulation i produktionsområderne (Franquesa 2018)
- Energi retfærdighed (McCauley and Heffron 2018)
- Placeret i underprioriterede områder: „places that don't matter’ (Rodriguez-Pose 2018)

→ Hovedpointe 1: borgerinddragelse er ikke alt

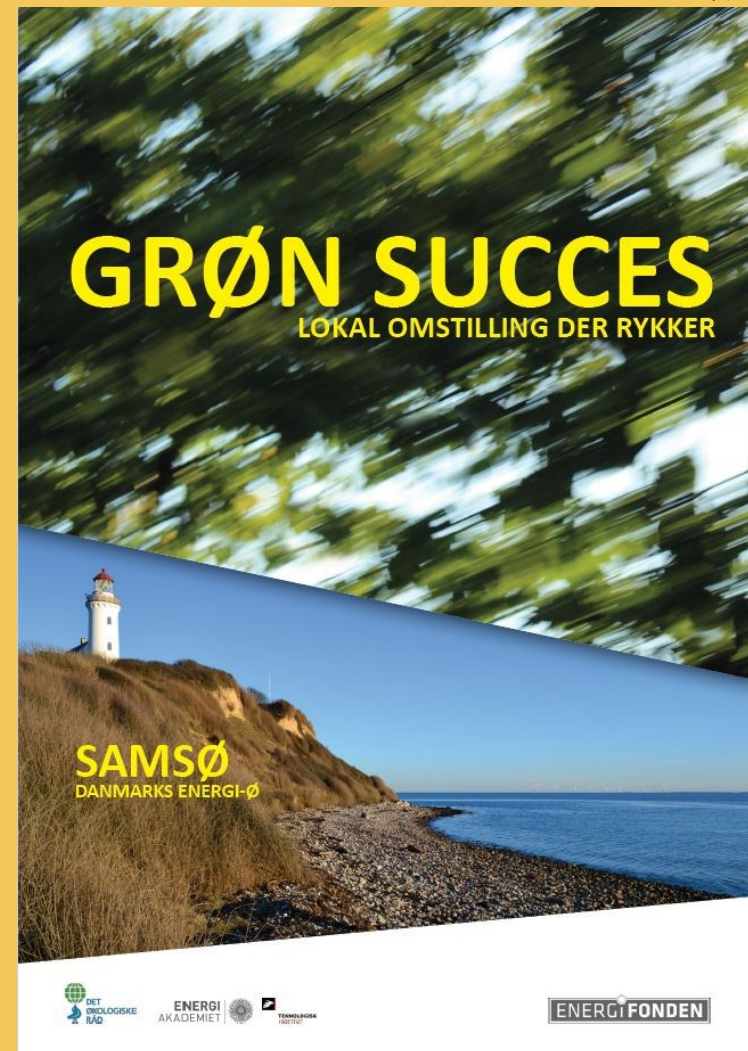
Eksempler på lokaltilknytning...

De tre vindmøller i Hvide Sande

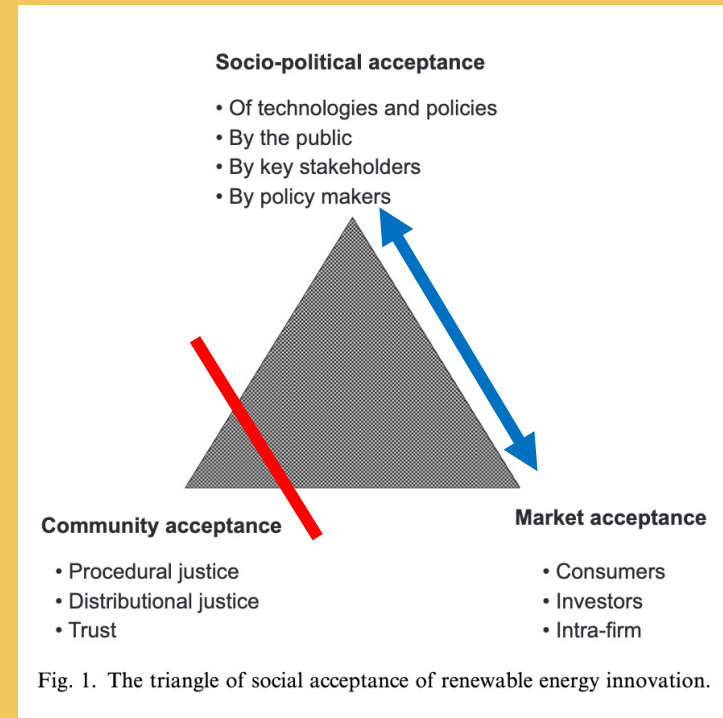
Foto: Visitvestervhavet

Gæster i Hvide Sande kan næsten ikke undgå at lægge mærke til de store vindmøller, der står ved foden til Vesterhavet. De tre mastodonter er resultatet af et lokalt initiativ, der har bragt Hvide Sande på verdenskortet.

2010'erne og 20'erne: accelererende udbygning og fokus på „social accept”

- Kapitalfonde entrerer markedet
- Et større globalt marked
- Modstand accelererer
- Fra NIMBY-diskurs til „social accept”: fra ”de er udvidende” til ”hvordan forstår vi uviljen for at overkomme den”
- Politisk anses modstand som en flaskehals for planlægning for VE, så:
 - Kompensationsordninger
 - Medejerkskabsmodeller
 - **Borgerinddragelsesprocesser**

→ Inddragelse i dag: "community acceptance" af big business paradigmet

- Inddragelse i dag: "community acceptance" af big business paradigmet
- **Pointe 2: Historien viser at borgerinddragelse ikke er én fast ting**

- Inddragelse i dag: "community acceptance" af big business paradigmet
- Hvordan foregår det så?

Borgerinddragelses som et „deltagelsesrum”

- 3 typer “deltagelsesrum” (spaces for participation):
- **Closed spaces** eller ”**lukkede rum**”: informere borgere, beslutningerne er truffet bag lukkede døre, envejs kommunikation
- **Invited spaces** eller „**inviterede rum**”: tovejs kommunikation, åbne rum, kan give borgerne medbestemmelse, men kan også være manipulerende
- **Claimed spaces** eller „**krævede rum**”: mindre magtfulde aktører kræver rum uden for de lukkede eller inviterede rum, opstår når der er manglende tillid.

Gaventa 2006

Borgerinddragelses som et „deltagelsesrum”

- 3 typer “deltagelsesrum” (spaces for participation):
- **Closed spaces** eller ”**lukkede rum**”: informere borgere, beslutningerne er truffet bag lukkede døre, envejs kommunikation
- **Invited spaces** eller „**inviterede rum**”: tovejs kommunikation, åbne rum, kan give borgerne medbestemmelse, men kan også være manipulerende
- **Claimed spaces** eller „**krævede rum**”: mindre magtfulde aktører kræver rum uden for de lukkede eller inviterede rum, opstår når der er manglende tillid.

Clausen, Rudolph & Nyborg 2021

Borgerinddragelses som et „deltagelsesrum”

- 3 typer “deltagelsesrum” (spaces for participation):
 - **Closed spaces** eller ”**lukkede rum**”: informere borgere, beslutningerne er truffet bag lukkede døre, envejs kommunikation
 - **Invited spaces** eller „**inviterede rum**”: tovejs kommunikation, åbne rum, kan give borgerne medbestemmelse, men kan også være manipulerende
 - **Claimed spaces** eller „**krævede rum**”: mindre magtfulde aktører kræver rum uden for de lukkede eller inviterede rum, opstår når der er manglende tillid.
- Facebook grupper
- Lokal informationsdeling
- Selvorganiserede events og arrangementer ofte i forlængelse af de offentlige ”inviterede rum”

Borgerinddragelses som et „deltagelsesrum”

→ Deltagelsesrum er fyldt med magtrelationer – det skal vi anerkende som præmis

→ Tre former for magtudøvelse:

1. Beslutningskraft

2. Magten til at afgrænse *deltagelsesrum*: magten til at bestemme hvad der er muligt at bestemme

3. En utydelig magt – svær at identificere og observere

→ Taget for givet måder at ”gøre ting på”

→ Bygger på eksisterende hierarkier

→ Ubevidste men institutionaliserede handlinger

→ **Invited spaces** eller „inviterede rum”: tovejs kommunikation, åbne rum, kan give borgerne medbestemmelse, men kan også være manipulerende

3: Den utydelig magt

1# Uklarhed om roller og rammer

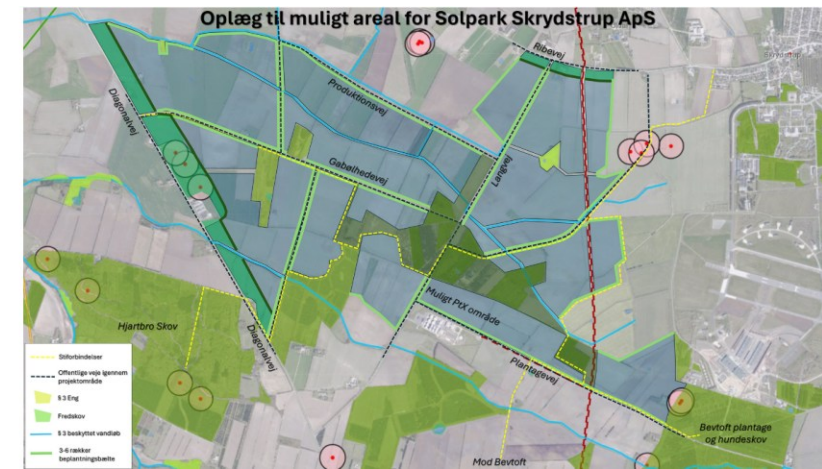
- “Jeg vidste ikke hvad jeg gik ind til”
- “Vi skulle have bedt om mere”

2# objektiv viden vs. lokal viden

- Lavbundsjord eller god kartoffeljord?

3# Kort og visualiseringer som afgrænsende værktøjer

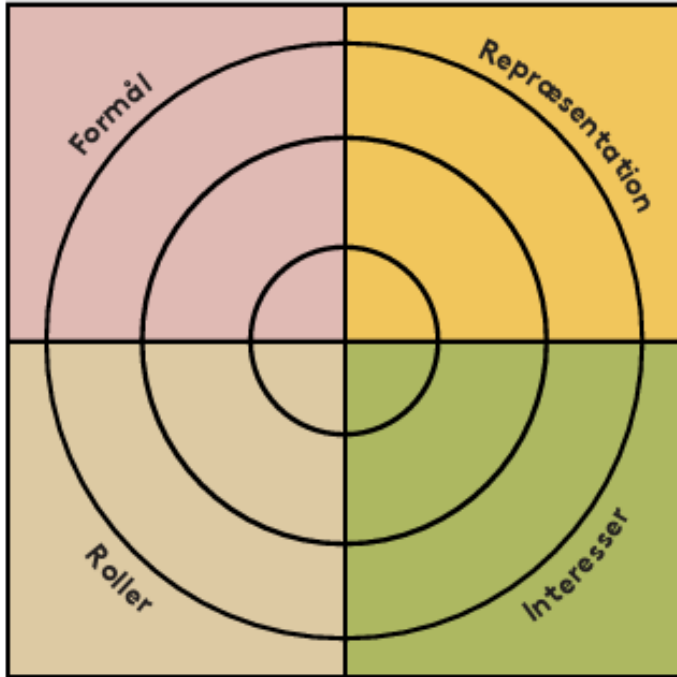
- Det afgrænsede „inviterede (deltagelses)rum”
- Pointe 3: spillereglerne er utydelig – gør den tydelig

→ Oplæg:
Spillet om borgerinddragelse

→ Workshop:
Gør spillepladen tydelig

en spilleplade metafor

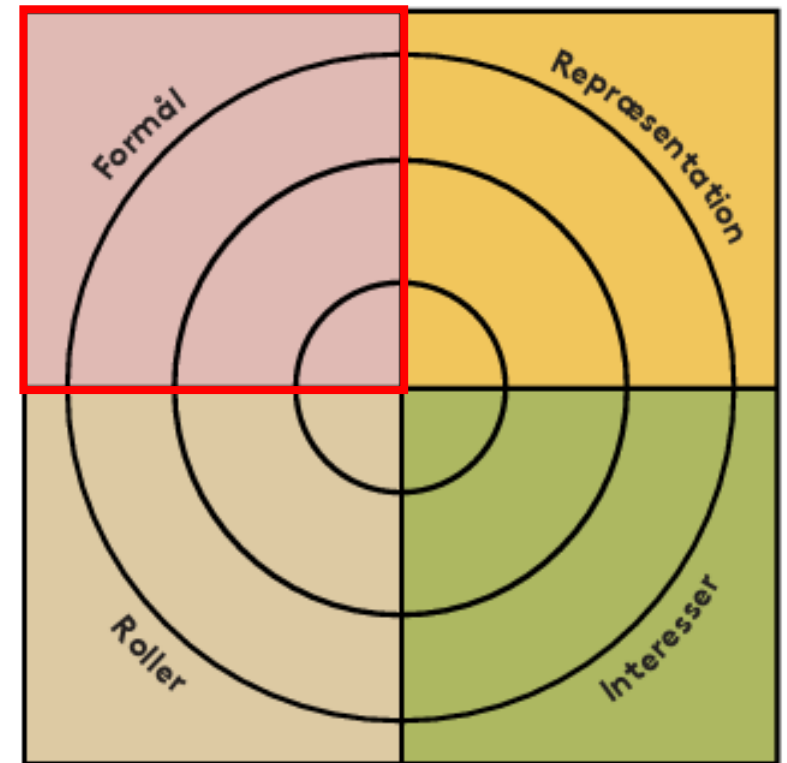

formål: hvorfor overhovedet deltage?

- En grundforudsætning for en god inddragelsesproces
- Sammenhæng mellem formuleret formål og form for inddragelse

Refleksionsspørgsmål

- Hvad er formålet med borgerinddragelsesprocessen?
- Hvem skal inddrages i forhandlingerne om, hvad formålet er?
- Hvordan sikres fælles forståelse af dette formål internt hos de involverede aktører og på tværs af dem?
- Hvilke argumenter (instrumentelle, substantielle, normative) ligger til grund for at inddrage borgerne? Og stemmer de overens med den måde processen reelt er designet (for eksempel borgermøder, workshops, aktionsgrupper)?

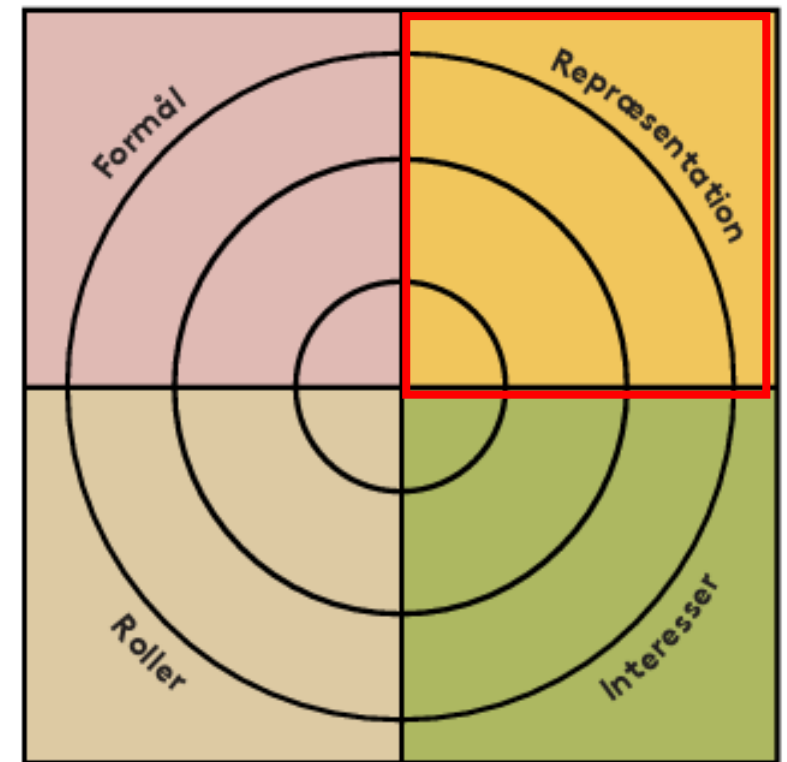

repræsentation: hvem deltager?

- Afgrænsning af et „lokalsamfund”
- Hvem bliver (ikke) hørt?

Refleksionsspørgsmål

- Hvordan definerer vi ”lokalsamfundet”? Og hvilke stemmer risikerer vi at overse med denne definition?
- Hvilke typer borgere er typisk aktive i vores processer, og hvordan kan vi sikre, at også mindre synlige eller ”stille” stemmer bliver hørt?
- Hvordan kan vi systematisk kortlægge, hvem der bliver berørt af projektet – ikke kun naboer, men også andre med interesser i området (fx erhverv, brugere eller foreninger)? Kan lokal viden om området bruges i denne sammenhæng?
- Hvordan sikrer vi, at processerne med at skabe god repræsentation tænkes ind i tidshorisonten for hele inddragelsesprocessen? Tag her også højde for, at projektudviklere har interesse i at involvere (nogle borgere) på et tidligt stadie?

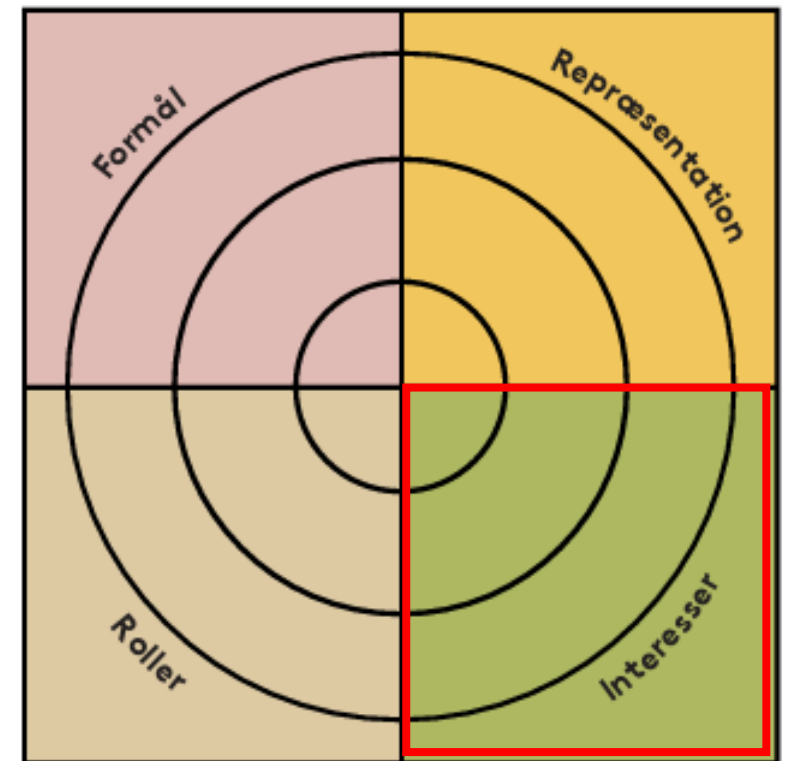

interesser: bekend kulør

- Væk fra ideen om konsensus til en erkendelse af at aktører har forskellige interesser og forståelser af virkeligheden
- Ubehandlede interessekonflikter kan accelerere frustrationer og bekymringer

Refleksionsspørgsmål

- Hvordan kan vi systematisk kortlægge og synliggøre de forskellige interesser, der er i spil, både før og under borgerinddragelsesprocessen?
- Hvordan kan vi arbejde med uenighed som en produktiv ressource, fremfor at se det som et problem, der skal overkommes?
- Hvordan vil vi håndtere interessekonflikter? Kan vi i den forbindelse anvende forhandlingsværktøjer, der har til formål at skabe fælles retning?
- Hvilke konkrete tiltag kan vi sætte i værk for at sikre, at processen er tillidsopbyggende, også når der ikke opnås enighed?

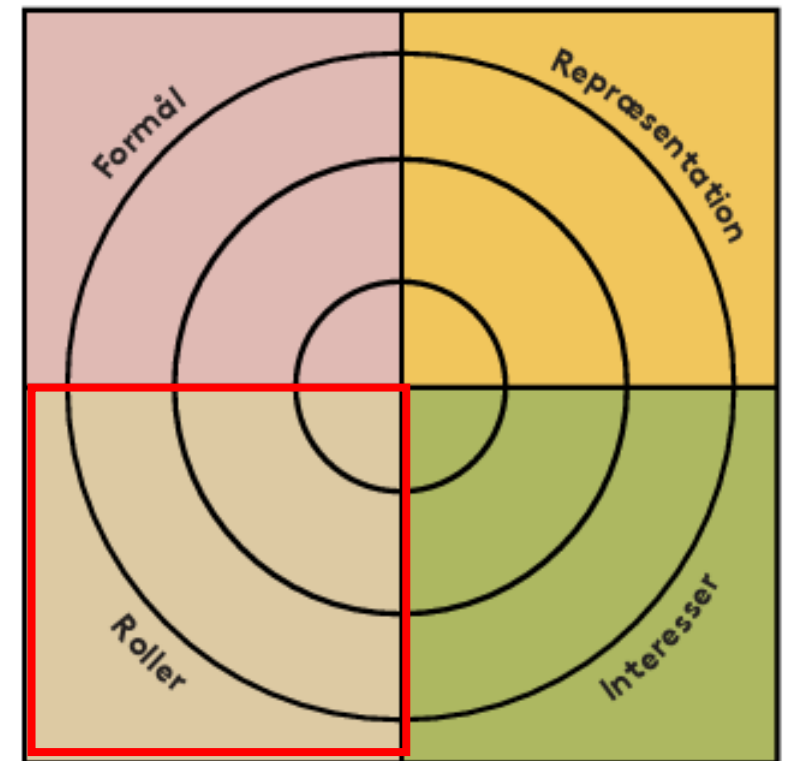

roller: hvilke muligheder har den enkelte spiller?

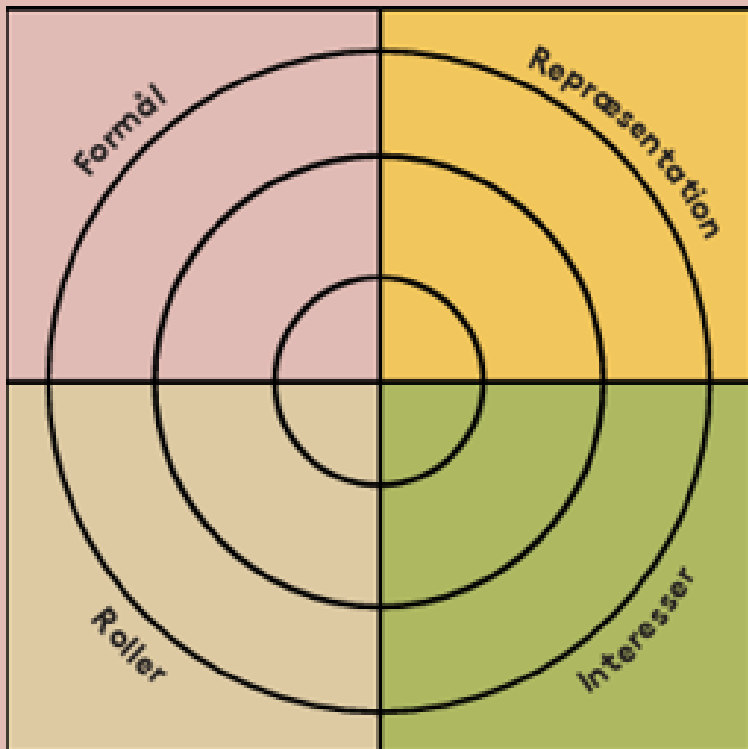
→ "Jeg vidste egentligt ikke, hvad jeg gik ind til, men jeg plejer altid at være med, når der sker noget. Som projektet er skredet frem, er der poppet flere og flere spørgsmål op."

Refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer vi, at alle aktører – borgere, kommune og projektudvikler – fra starten forstår deres egne og hinandens roller og muligheder i processen?
- Hvordan kan vi skabe overensstemmelse mellem den rolle borgerne forventer at have og den faktiske rolle de får i processen?
- Hvordan kan kommunen balancere sit princip om neutralitet med borgernes behov for støtte og rådgivning?
- Hvordan kan borgerne støttes, så de er rustet til at indgå i et forhandlingsrum?

Workshop: Gør spillepladen tydelig

Diskuter i grupper:

- ❖ Er det spørgsmål/problemstillinger I allerede arbejder med? Hvordan gør I det?
- ❖ Inspirerer spørgsmålene til at arbejde anderledes? Hvordan?

Tidsplan

- **13.45 – 14.20:** Workshoprunde 1: formål
- **14.20 – 14.30:** Opsamling m. rejseholdet
- **14.30 – 14.40:** Pause
- **14.40 – 15.15:** workshoprunde 2) repræsentation, interesser, roller
- **15.15 – 15.25:** Opsamling m. rejseholdet

Refleksionsspørgsmål

- Hvad er formålet med borgerinddragelsesprocessen?
- Hvem skal inddrages i forhandlingerne om, hvad formålet er?
- Hvordan sikres fælles forståelse af dette formål internt hos de involverede aktører og på tværs af dem?
- Hvilke argumenter (instrumentelle, substantielle, normative) ligger til grund for at inddrage borgerne? Og stemmer de overens med den måde processen reelt er designet (for eksempel borgermøder, workshops, aktionsgrupper)?

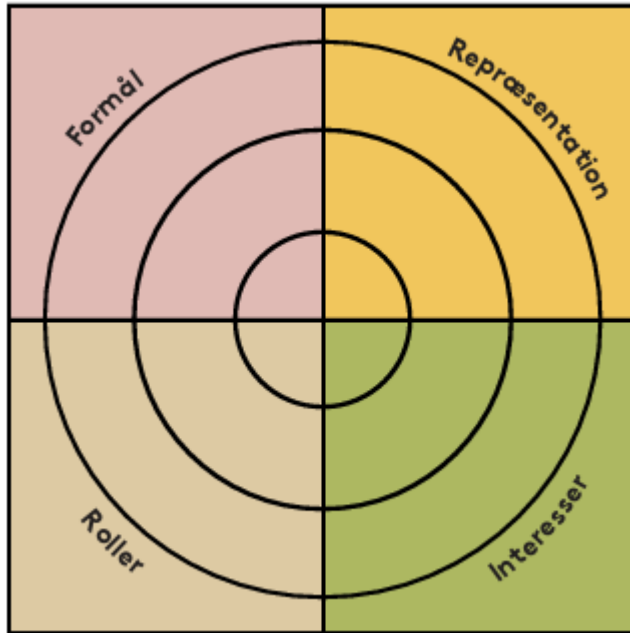
Til diskussion:

- ❖ Er det spørgsmål/problemstillinger I allerede arbejder med? Hvordan gør I det?
- ❖ Inspirerer spørgsmålene til at arbejde anderledes? Hvordan?

Runde 1: formål

Opsamling af runde 1

→ Er der én pointe eller erfaring ift. formålet, I snakkede om, som var særligt interessant?

Repræsentation

- Hvordan definerer vi "lokalsamfundet"? Og hvilke stemmer risikerer vi at overse med denne definition?
- Hvilke typer borgere er typisk aktive i vores processer, og hvordan kan vi sikre, at også mindre synlige eller "stille" stemmer bliver hørt?
- Hvordan kan vi systematisk kortlægge, hvem der bliver berørt af projektet – ikke kun naboer, men også andre med interesser i området (fx erhverv, brugere eller foreninger)? Kan lokal viden om området bruges i denne sammenhæng?
- Hvordan sikrer vi, at processerne med at skabe god repræsentation tænkes ind i tidshorisonten for hele inddragelsesprocessen? Tag her også højde for, at projektudviklere har interesse i at involvere (nogle borgere) på et tidligt stadie?

Interesser:

- Hvordan kan vi systematisk kortlægge og synliggøre de forskellige interesser, der er i spil, både før og under borgerinddragelsesprocessen?
- Hvordan kan vi arbejde med uenighed som en produktiv ressource, fremfor at se det som et problem, der skal overkommes?
- Hvordan vil vi håndtere interessekonflikter? Kan vi i den forbindelse anvende forhandlingsværktøjer, der har til formål at skabe fælles retning?
- Hvilke konkrete tiltag kan vi sætte i værk for at sikre, at processen er tillidsopbyggende, også når der ikke opnås enighed?

repræsentation interesser roller

Roller

- Hvordan sikrer vi, at alle aktører – borgere, kommune og projektudvikler – fra starten forstår deres egne og hinandens roller og muligheder i processen?
- Hvordan kan vi skabe overensstemmelse mellem den rolle borgerne forventer at have og den faktiske rolle de får i processen?
- Hvordan kan kommunen balancere sit princip om neutralitet med borgernes behov for støtte og rådgivning?
- Hvordan kan borgerne støttes, så de er rustet til at indgå i et forhandlingsrum?

Til diskussion:

- ❖ Er det spørgsmål/problemstillinger I allerede arbejder med? Hvordan gør I det?
- ❖ Inspirerer spørgsmålene til at arbejde anderledes? Hvordan?

Opsamling af runde 2

→ Hvad tager I med jer hjem til jeres arbejde fra dagen?

Tak for denne gang